

Behåll matmomsen!

Övergödning är ett betydligt större problem än undernäring i vårt land. En väsentlig del av sjukvårdens resurser går åt till att behandla eller förebygga skador av övergödningen. Till de mer spektakulära inslagen hör fett-sugning och olika operativa ingrepp i matsmältningsapparaten.

Den i viss mening enklaste förebyggande metoden vore att minska livsmedelskonsumtionen, särskilt av fet mat. Därför kunde man kanske vänta sig politiska förslag om *högre* moms på mat, eller åtminstone på varor med högt fettinnehåll. Något sådant förslag är emellertid svårt att finna. I stället har från flera håll krävts *lägre* moms på mat än på övriga varor, eller t o m att den helt avskaffas.

Det är knappast omsorgen om folkhälsan som legat bakom sådana förslag som, om de genomfördes, snarare skulle öka än minska ättandet. I något fall kan möjligen producentintressen skymta i bakgrunden. Men det är fördelningseffekterna som skjutits fram. En lägre matmoms sägs speciellt gynna låginkomsttagare och barnfamiljer.

Matvaror är, i stort sett, nödvändighetsvaror, dvs tar en större andel av inkomsten för låginkomsttagare än för höginkomsttagare. Lägre moms på maten gör därför inkomstfördelningen jämnare.

Det kan vara intressant att se vilka grupper i samhället som främst skulle gynnas av en lägre matmoms och vilken storleksordning effekterna har. Ser vi på den senaste hushållsbudget-

undersökningen från 1985 finner vi att matvaror i genomsnitt utgör 23,8 procent av hushållens totala utgifter. Jämför vi budgetandelarna för olika hushållsgrupper finner vi att matvaror utgör en något större andel för ensamstående pensionärer och ensamstående med barn, drygt 24 procent, en något mindre andel för sammanboende utan eller med få barn, ca 23 procent, och utgör den största andelen för sammanboende pensionärer och sammanboende med många barn, ca 26 procent. Spännvidden mellan grupperna är som mest ca 6 procentenheter. Om vi antar att sänkt matmoms skulle sänka matpriserna med 5 till 10 procent innebär det att det fattigare hushållet skulle sänka sina levnadskostnader med 1,3–2,6 procent och det rikare hushållet med 1,0–2,0 procent, om vi bortser från indirekta effekter. I kronor räknat blir emellertid effekten störst för stora hushåll och hushåll med höga inkomster. Om man i stället räknar stödet per konsumtionsenhet (ungefär per hushållsmedlem) finner man att variationen mellan hushållen är liten, men stödet stiger något med hushållets inkomst.

Även om en sänkt matmoms utjämnar inkomstfördelningen är den fördelningsmässigt mindre träffsäker än riktade transfereringar. Det största stödet går ju till stora hushåll med höga inkomster. Stöd till stora hushåll finns redan genom barnbidragen, vars träffsäkerhet är stor men fördelningsmässiga effekter trots allt är osäkra. Eftersom livsmedelskonsumtionen

ökar med inkomsten skulle barnbidrag på en lämplig nivå, kombinerade med en till alla i kronor räknat lika stor transferering, ge en mer utjämnande effekt på fördelningen än sänkt matmoms.

Sänkt matmoms är därför ett alltför trubbigt fördelningspolitiskt instrument. Eftersom åtgärden dessutom på ett icke önskvärt sätt torde stimulera livsmedelskonsumtionen är argumenten mot en sänkt matmoms starka

och illustrerar en viktig princip: det är i regel föga effektivt att bedriva utjämningspolitik genom prismanipulering, och det får ofta oönskade allokerings effekter. Direkta transfereringar till de grupper man vill stödja ger vanligen bättre resultat till en given kostnad för staten.

BENGT ASSARSSON

och

BO SANDELIN